
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.20.33.2025.77>

UDK: 028.3:373.3(497.5 Dubrovnik)

Prethodno priopćenje

Primljeno: 26. II. 2025.

Prihvaćeno: 18. IV. 2025.

KATJA BAKIJA – MARIJA KONSUO KUZMANIĆ

Sveučilište u Dubrovniku, Fakultet za medije i odnose s javnošću

kbakija@unidu.hr – marija.konsuo@gmail.com

ČITANJE I ČITATELJSKE NAVIKE – PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA PROVEDENIH U SKLOPU PILOT-PROJEKTA ČITAJMO DRŽIĆA DOMA MARINA DRŽIĆA U DUBROVAČKIM OSNOVNIM ŠKOLAMA

Sažetak

Čitanje je složen proces koji se odnosi na „sposobnost apstrahiranja informacija iz teksta i njihova ispravnog interpretiranja“ te je ujedno i proces u kojem se uspostavlja prisan, emocionalni odnos s tekstem u kojem sudjeluju sva osjetila. Različite su dobrobiti čitanja, od proširivanja vokabulara do razvijanja komunikacije, a poticanjem na čitanje učenika osnovnih škola potiče se na stvaranje angažiranih ljubitelja čitanja. U ovome radu predstavljeni su rezultati istraživanja provedenih na uzorku od 250 učenika 6. i 7. razreda dubrovačkih osnovnih škola. Cilj istraživanja bio je ustvrditi koliko učenici viših razreda osnovnih škola čitaju, njihov odnos prema čitanju te koliko su upoznati s velikanom hrvatske komediografije Marinom Držićem. Ujedno se nastojao ustvrditi odnos vještine čitanja s čitanjem Držićevih komedija.

Ključne riječi: čitanje; čitanje u osnovnoj školi; čitanje Držića; Marin Držić; školska lektira

Preliminary communication
Received on February 26, 2025
Accepted on April 18, 2025

KATJA BAKIJA – MARIJA KONSUO KUZMANIĆ
University of Dubrovnik, Faculty of Media and Public Relations
kbakija@unidu.hr – marija.konsuo@gmail.com

READING AND READING HABITS – AN OVERVIEW OF RESEARCH RESULTS FROM THE PILOT PROJECT *LET'S READ DRŽIĆ* CONDUCTED BY THE HOUSE OF MARIN DRŽIĆ IN DUBROVNIK PRIMARY SCHOOLS

Abstract

Reading is a complex process that refers to “the ability to extract information from a text and interpret it correctly”. It is also a process in which an intimate, emotional relationship with the text is established, engaging all the senses. There are various benefits of reading, from vocabulary expansion to the development of communication. Encouraging primary school students to read helps cultivate engaged reading enthusiasts. This paper presents the results of a survey conducted on a sample of 250 students in the 6th and 7th grades of primary schools in Dubrovnik. The aim of the research was to determine how much upper primary school students read, their attitude towards reading, and how familiar they are with the great Croatian comedy writer Marin Držić. The research also sought to explore the relationship between reading skills and reading Držić's comedies.

Keywords: reading; reading in primary school; reading Držić; Marin Držić; compulsory reading

Uvod

Čitanje je jedna od temeljnih jezičnih vještina čija je velika uloga u razvoju i obrazovanju djece. S obzirom na suvremeni način života i dostupnost pisanih djela čitanje je postalo svakodnevna aktivnost, neizbježna u obrazovnim i društvenim sferama. Iako je danas mogućnost čitanja široko dostupna, u prošlosti je čitanje bilo privilegij, osobito u doba Marina Držića, velikoga hrvatskog komediografa. Držićeve komedije i danas imaju važno mjesto u hrvatskoj književnosti, a namjera je ovoga rada spoznati koliko su učenici osnovnih škola upoznati s Držićem i njegovim djelima te koje su mogućnosti uvođenja učenika u čaroban svijet Držićevih komedija.

O čitanju nekada i sada

Uzimajući u obzir zakonitosti današnjega vremena, čitanje je jedna od četiriju temeljnih jezičnih vještina¹ bez koje suvremeni čovjek ne bi mogao djelovati niti napredovati u današnjemu svijetu. No, još u nedavnoj prošlosti tomu nije bilo tako jer čitanje nije bilo dostupno široj populaciji, knjiga je bila skup i rijedak objekt koji su tek privilegirani mogli posjedovati. Tako je bilo i u Držićevo vrijeme, premda plodonosno vrijeme za književno stvaralaštvo kojim se dičimo i dandanas.

Danas gotovo svi čitaju² te je skoro nezamislivo provesti dan bez čitanja. Čitamo relativno često, i to različite tekstne oblike, poput SMS

¹ U literaturi se najčešće razlikuje vještina od jezične djelatnosti. Većina jezikoslovaca složna je u određivanju jezika kao sustava znakova koji se ostvaruje različitim jezičnim djelatnostima. Jezične su djelatnosti slušanje, čitanje, govorenje i pisanje, a temeljene su na jezičnome znanju u ljudskome umu. Jezičnim se vještinama, pak, nazivaju jezične djelatnosti razvijane učenjem i svjesnim uvježbavanjem, primjerice vještina brzoga čitanja ili vještina debatiranja (Jelaska 2005).

² Podatci iz *Popisa stanovništva* 2011. godine pokazuju da je 0,8 % stanovništva bilo nepismeno te da je veći udio nepismenih žena od muškaraca, a većina nepismenih žena pripada starijim dobnim skupinama. Čak 64,6% nepismenih čine žene starije od 60 godina, a ostalih 35,4 % nepismenih čine muškarci svih dobnih skupina i žene mlađe od 60 godina. Nepismenost se tijekom godina smanjivala. Iz *Popisa stanovništva* 2021. godine izbačeno je pitanje o pismenosti, a iz pitanja o obrazovanju saznajemo kako je od ukupnoga stanovništva staroga 15 i više godina osnovnoškolsko obrazovanje ili manje imalo 20,4 % stanovništva, dok je udio visokoobrazovanoga stanovništva u ukupnome stanovništvu 24,1 %. (Prema podacima

poruka, elektroničke pošte, pisama, novina, kolumni, knjiga, mrežnih novinskih izdanja, titlova i tomu slično. Zbog navedenoga potrebno je ovladati vještinom čitanja još u najranijoj dobi, jer je čitanje jedan od važnih čimbenika za kvalitetno funkcioniranje u suvremenome svijetu. Potrebno je poticati djecu i mlade na ovladavanje vještinom čitanja kako bi se stvorila nova, mlada, angažirana čitateljska publika. U sklopu nastavnoga predmeta *Hrvatski jezik* posvećuje se velika pažnja čitanju s razumijevanjem te se učenike potiče na čitanje književnih djela. Upoznavanje s velikanima hrvatske književnosti učenicima je omogućeno i različitim projektima, kao što je, primjerice, projekt ustanove u kulturi Grada Dubrovnika Doma Marina Držića koji je organizirao projekt *Gdje je tezoro? – Upoznavanje s opusom Marina Držića* u višim razredima dubrovačkih osnovnih škola. Dom Marina Držića najmanji je muzej u Dubrovniku, utemeljen kao mjesto prisjećanja na život i djelo jednoga od najznačajnijih predstavnika hrvatske renesansne književnosti. Isto tako, djeluje i kao referentni centar proučavanja bogata i raznorodna Držićevog opusa, a svojim projektima i suradnjom sa Sveučilištem u Dubrovniku i dubrovačkim osnovnim i srednjim školama nastoji mladoj čitateljskoj publici omogućiti bolje poznavanje i razumijevanje Držićeve književne i životne fortune.

Kako definirati pojam čitanja?

Smatra se da se čitanjem proširuje vokabular, razvija ljudsko kognitivno djelovanje, ali i mašta. Početni interes za čitanje pojavljuje se još u obitelji i predškolskome razdoblju i važno ga je odmalena poticati. Unatoč tomu što je pisana riječ danas dostupna većini ljudi i što gotovo svi danas čitaju, nameće se potreba definiranja pojma čitanja. Definirati čitanje na način da se uključe sve njegove bitne sastavnice zahtjevan je poduhvat, što nam govori i činjenica da su različiti značajni istraživači u različitim povijesnim trenucima različito tumačili i definirali vještinu čitanja pridajući pozornost njegovim različitim sastavnicama. Naime,

Popisa stanovništva 2011. i 2021. godine, dostupnima na mrežnoj stranici Državnoga zavoda za statistiku.)

radnja čitanja obuhvaća različite automatizirane odrednice: automatizirano prepoznavanje abecednoga koda, povezivanje znanja o svijetu i pisane riječi, ulogu afektivne komponente kao i sposobnost razumijevanja pročitanoga.

Prvotno se čitanje uobičavalo definirati uzimajući u obzir sposobnost prepoznavanja abecednoga koda, pa tako u jednoj od svojih prvih definicija čitanja Perfetti određuje čitanje kao „vještinu transformiranja pisane riječi u izgovorenu riječ“ (Urquhart, Weir u Lukica, 2017, p. 5). Kasnije se polazilo od toga da je prepoznavanje abecednoga koda samo preduvjet za čitanje bez kojega ono ne može započeti, no ujedno je uvjetovano i drugim sposobnostima koje omogućuju čitanje kao takvo. Grabe i Stollerova ističu važnost uočavanja informacija koje se potom analiziraju kako bi se došlo do razumijevanja te čitanje definiraju kao „sposobnost apstrahiranja informacija iz teksta i njihova ispravnog interpretiranja“³ (Grabe, Stoller, 2002), no potom navode kako je definicija nepotpuna jer ne govori o tome što se događa dok čitamo te kako pripisujemo značenja napisanoj riječi. Čitanje je ujedno „čarolija“ (Peti-Stantić, 2009, p. 6) te proces u kojem se „uspostavlja prisni, fizički odnos u kojemu sudjeluju sva osjetila: oči što upijaju riječi sa stranice, uši u kojima odjekuju pročitani zvukovi, nos što udiše poznati miris papira, ljepila, tinte, kartona ili kože, dodir što miluje hrapavu ili glatku stranicu, mekani ili tvrdi uvez; čak i okus, ponekad kada čitatelj prinosi prste jeziku“ (Manguel, 2001, p. 256). Ovom je definicijom Manguel istaknuo važnost afektivne komponente koja je prisutna pri čitanju literarnih djela koja zahtijevaju osjećajnu involviranost čitatelja koja utječe na čitateljev dojam djela koje čita. *The National Accessible Reading Assessment Projects* (NARAP) provodi istraživanja kako bi vještine čitanja bile dostupnije učenicima koji imaju određene poteškoće koje utječu na čitanje. Čitanje su definirali kao proces izvlačenja značenja iz teksta koji uključuje dekodiranje pisanoga teksta, dok je razumijevanje teksta određeno svrhom čitanja, kontekstom, prirodom teksta te strategijama i znanjem čitatelja (Prema Cline, Johnstone, & King, 2006, p. 2). Culler

³ „Reading can be thought of as a way to draw information from a text and to form an interpretation of that information“ (Grabe, Stoller 2002: 4).

(1991) definirao je čitanje kao pokušaj razumijevanja pisma određivanjem referencijskih i retoričkih modusa teksta, kao što je prevođenje figurativnoga u doslovno. Kada je riječ o konstrukciji teksta, osobito književnih djela, istaknuo je da pragmatični konteksti ne dopuštaju uvijek jasnu razliku između doslovna i figurativna značenja ili između referencijskih i nereferecijskih elemenata, što može otežati proces razumijevanja i tumačenja teksta.

Definiranjem vještine čitanja bavili su se mnogi autori (Culler, 1991; Manguel, 2001; Grabe, Stoller, 2002; Cline, Johnstone, & King, 2006; Peti-Stantić, 2009; Kolić-Vehovec, 2013), a samo čitanje sa svim radnjama koje ovu vještinu omogućuju pobuđuje i danas interes istraživača čitanja. Svrha je čitanja razumijevanje teksta, stoga samo dekodiranje slova u glasove ne može biti i nije dostatno za razumijevanje, nego uključuje čitav niz psiholoških i mentalnih procesa koji vode razumijevanju, odnosno uočavanju i shvaćanju biti samoga teksta. Prema tomu čitanje možemo definirati i kao „generičku intelektualnu vještinu“ (Kolić-Vehovec, 2013, p. 1). Zapravo, čitanje se odnosi na složeni skup radnji kojima se dolazi do značenja.

Marin Držić i čitanje komedija

Marin Držić (1508. – 1567.) jedan je od najznačajnijih hrvatskih i dubrovačkih književnika, pisac pastorala, komedija i jedne tragedije, čiji opus krasi sam vrh europske renesansne književnosti. Autor je slojevite ljudske komedije, slikar naravi i duše čovjeka, majstor smijeha i veliki umjetnik života. Rođen je kao pučanin u Dubrovniku, a umro je u tajanstvenim i do danas nerazjašnjenim okolnostima u Veneciji, po čemu je pisac s najzagonetnijim i najtajnovitijim životopisnom u povijesti hrvatske književnosti.

Ovaj veliki majstor komedije napisao je plautovske komedije: *Pjerin*, *Skup i Arkulin*, komedije: *Novela od Stanca*, *Tripče de Utolče*, *Džuho Krpeta*, *Venera i Adon*, *Grižula (Plakir)* te danas najpoznatiju i najprevođeniju komediju *Dundo Maroje*, ali i do danas nepronađenu i izgublenu komediju *Pomet*; eklogu *Tirena*, kao i već spomenutu jedinu tragediju

Hekuba koja je nastala prema Euripidovu predlošku. Svoj ljuveni diskurs prikazao je u malome petrarkističkom kanconijeru *Pjesni ljuvene* (jedino za Držićeva života objavljeno djelo). Pred sam kraj života 1566. godine u Firenzi napisao je urotnička pisma toskanskomu vladaru i vodi Cosimu I de Medici i njegovu sinu Francescu.

Grad i ljude renesansnoga Dubrovnika ugradio je u svoj raznorodni i bogat opus, postali su dio teatra u kojem se zrcalio onodobni, ali i današnji i sjevremeni Dubrovnik. U središtu Držićeva opusa uvijek su čovjek i njegova ljudskost. U njegovim djelima ocrtava se vječna usmjerenost na maloga čovjeka i njegovu sudbinu, stoga je prostor pozornice određivao u odnosu na zbilju, a komedije koje je pisao i koje su izvodile amaterske družine *nazbilj su se arecitavale u Gradu*, kako nas sam Držić upozorava u prologu svoje komedije *Dundo Maroje*.

Upravo zato što je Držić jedan od najznačajnijih hrvatskih komediografa, treba poticati učenike na upoznavanje s njegovim svijetom, stvaranje učenikovih, odnosno čitateljevih jedinstvenih doživljaja i odnosa s književnim tekstom, a svakako treba osvijestiti činjenicu da „što je bogatije čitateljsko iskustvo, to će čitanje koje slijedi biti kompleksnije“ (Visinko 2014, p. 128). U skladu s tim mogu se pripremiti pitanja i zadatci koji će učenike usmjeravati prije, tijekom i nakon čitanja da bi se oni bolje i lakše služili tekstom. Visinko (2014, p. 128) naglašava da „ono što bi trebalo pojačati u redovitoj praksi odnosi se na sažimanje i na rad s manje poznatim i nepoznatim riječima, pojmovima i imenima“. Upravo ovakvi projekti kojima su ciljevi uvođenje u čitateljski svijet i osvješćivanje važnosti vještine čitanja tomu mogu poslužiti.

Istraživanje

Cilj istraživanja

Cilj je našega istraživanja utvrditi vezu odnosa vještine čitanja s čitanjem velikana hrvatske komediografije Marina Držića, odnosno ispitati i ustvrditi koliko učenici viših razreda osnovnih škola čitaju te koliko su upoznati s bogatom književnom ostavštinom Marina Držića.

Ispitanici

Istraživanjem je obuhvaćen podjednak broj osoba muškoga i ženskoga spola, odnosno 122 učenika (48,8 %) i 128 (51,2 %) učenica. Sudjelovali su učenici 6. i 7. razreda dubrovačkih osnovnih škola (OŠ Marina Držića, OŠ Montovjerna, OŠ Ivana Gundulića, OŠ Marina Getaldića, OŠ Lapad, OŠ Antuna Masle Orašac, Područna Škola Lopud i OŠ Mokošica). Dob ispitanika kretala se od 12 do 15 godina, s prosječnom dobi od 14 godina ($M = 13,55$, $SD = 0,859$). Djevojčice i dječaci nisu se statistički značajno razlikovali u dobi ($t = 0,390$, $p > 0,05$), odnosno sudjelovalo je 38 petnaestogodišnjaka, 85 četrnaestogodišnjaka, 104 trinaestogodišnjaka i 23 dvanaestogodišnjaka.⁴

Grafikon 1. Učenici prema godini rođenja

⁴ Iz *Popisa* iščitavamo kako na području Grada Dubrovnika obitava 41 562 ljudi, od čega 3429 (0,08 %) osnovnoškolaca, od kojih je učenika od 5. do 8. razreda 1733 (0,04 %). Ovim istraživanjem obuhvaćeno je tako 0,14 % učenika viših razreda osnovnih škola.

Metodologija

Istraživanje je provedeno metodom upitnika⁵, a sadržavalo je 16 pitanja otvorenoga i zatvorenoga tipa. Provedene su deskriptivna i kvantitativna analiza podataka.

Rezultati istraživanja

Na razini ukupnoga uzorka može se vidjeti da podjednak broj ispitanika iskazuje da voli čitati (45,6 %) i da ne voli čitati (54,4 %).

U odnosu na dob ispitanika pokazalo se da se dobne skupine od 12, 13, 14 i 15 godina ne razlikuju statistički značajno po tome koliko vole čitati ($hi^2 = 1,309$, $p > ,05$). U skupini učenika koji imaju 12 godina njih 43,5 % iznosi da voli čitati; u skupini učenika koji imaju 13 godina njih 43,3 % iznosi da voli čitati; u skupini učenika koji imaju 14 godina njih 50,6 % te u skupini učenika koji imaju 15 godina njih 42,1 % iznosi da voli čitati (Tablica 1).

Tablica 1. Stavovi prema čitanju prema dobi ispitanika

DOB	VOLI ČITATI	NE VOLI ČITATI	UKUPNO
12 godina	10 (43,5 %)	13 (56,5 %)	23 (100 %)
13 godina	45 (43,3 %)	59 (56,7 %)	104 (100 %)
14 godina	43 (50,6 %)	42 (49,4 %)	85 (100 %)
15 godina	16 (42,1 %)	22 (57,9 %)	38 (100 %)
Ukupno	114 (45,6 %)	136 (54,4 %)	250 (100 %)
$hi^2 = 1,309$, $p > ,05$			

Na pitanje *Koliko si knjiga pročitao/la prošle godine?* dobiveni su sljedeći rezultati: 2,8 % ispitanika izjasnilo se da nije pročitao niti jednu knjigu; 12,8 % njih iznosi da je pročitao do tri knjige; 24,4 % iznosi da je pročitao do šest knjiga, 32,0 % iznosi da je pročitao do deset knjiga i njih 28,0 % iznosi da je pročitao više od deset knjiga.

⁵ Upitnik su sastavile autorice rada.

Vezano za vrstu književnih djela koja čitaju, većina ispitanika izjasnila se da čita romane (74,4 % ispitanika), manji dio čita pripovijetke (17,2 %), još manji dio poeziju (8,0 %), dok je samo jedna osoba iznijela da čita sve vrste književnih djela, odnosno romane, poeziju i pripovijetke (0,4 % ispitanika).

Na pitanje *O kojim temama volite čitati?* dobiveni su rezultati prikazani u Tablici 2, a najviše ispitanika izjasnilo se da voli čitati djela pustolovne tematike (47,3 %).

Tablica 2. Teme o kojima ispitanici vole čitati

TEMA	N (%)
LJUBAVNE	42 (17,3 %)
POVIJESNE	24 (9,9 %)
PUSTOLOVNE	115 (47,3 %)
KRIMI, TRILER	25 (10,3 %)
FANTASTIČNE	12 (4,9 %)
HUMORISTIČNE, DRAMA	8 (3,3 %)
VIŠE TEMA	9 (3,7 %)
OSTALO (SPORT, RATNI ZLOČINI, STRIPOVI)	8 (3,3 %)
UKUPNO	243 (100 %)

Na pitanje *Jeste li ikada čitali neko djelo Marina Držića?* 38,4 % ispitanika odgovorilo je potvrdno, dok je većina odgovorila negativno (61,6 %), što su i očekivani rezultati jer se Držić ne obrađuje kao lektirno djelo u osnovnim školama. Stoga je ovaj projekt Doma Marina Držića značajan kao jedno od prvih upoznavanja i susreta s Držićem i njegovim komedijama. Ipak, određen broj učenika izjasnio se kako je pročitao neka od Držićevih djela, njih 38,4 %, te su neki učenici istaknuli kako su pročitali cjelokupno djelo, a neki su istaknuli kako su čitali isključivo fragmente komedija *Skup* i *Dundo Maroje* na radionici⁶. Djela Marina

⁶ Dom Marina Držića svakoj je školi darovao određen broj primjeraka Držićevih djela, a učenike su osobito oduševila strip-izdanja *Dunda Maroja* i *Novele od Stanca* te se 3 % učenika izjasnilo kako su posudili i pročitali navedene stripove, dok su neki pročitali i pastoralu *Tirenu*. Ovom inicijativom Doma Marina Držića učenicima i nastavnicima koji rade u

Držića koja su ispitanici čitali prikazana su u Tablici 3. Prvo, uočavamo da je od 250 ispitanika njih 91 navelo određeno djelo, što je oko trećine ispitanika (36,4 %), dok većina, njih 63,6 %, ne navodi niti jedno djelo. Najčešće se navode *Dundo Maroje* (11,2 % ispitanika) i *Skup* (17,6 % ispitanika), dok se druga djela navode puno rjeđe. Svega nekolicina ispitanika navodi da je pročitala dva djela, a samo tri ispitanika navode da su pročitali tri Držićeva djela.

Tablica 3. Djela Marina Držića koja ispitanici navode da su pročitali (N = 91)

DJELO	N (%)
Dundo Maroje	28 (11,2 %)
Skup	44 (17,6 %)
Novela od stanca	3 (1,2 %)
Dundo Maroje i Skup	9 (3,6 %)
Dundo Maroje i Novela od Stanca	1 (0,4 %)
Skup i Novela od Stanca	2 (0,8 %)
Skup i Tirena	1 (0,4 %)
Skup, Dundo Maroje, Novela od Stanca	2 (0,8 %)
Skup, Dundo Maroje, Tirena	1 (0,4 %)
UKUPNO	91 (36,4 %)

Na pitanje da navedu najdraži Držićev lik odgovorilo je 172 ispitanika, odnosno njih 68,8 %, dok njih 31,2 % nije navelo koji im je lik najdraži. U grupi onih koji su odgovorili na postavljeno pitanje najčešće se navodi Dundo Maroje (54,1 %), zatim Skup (36,6% ispitanika), sa znatno manjom frekvencijom navodi se Pomet (8,1%), a samo je jedan ispitanik naveo *tezoro* i Andrijanu kao najdraže likove.

Na pitanje *Smatrate li da je Držić i danas aktualan pisac?* odgovorilo je 98 % ispitanika. Od toga njih je 55,1 % navelo da ga smatra aktualnim, dok ga njih 44,9 % ne smatra aktualnim u današnje doba.

osnovnim školama dana je mogućnost rada na Držićevim komedijama, što su mnoge škole i iskoristile te su u svojim čitateljskim klubovima ili uvrštavanjem u izborni popis lektira upoznivali i analizirali Držićev komediografski opus.

Na pitanje *Koja je tvoja prva asocijacija na pisca Marina Držića?* dobiveni su rezultati prikazani u Tablici 4. S obzirom na to da je riječ o učenicima dubrovačkih osnovnih škola, najčešća asocijacija na Držića jest dubrovačka osnovna škola koja nosi njegovo ime. Česte su asocijacije i Kazalište Marina Držića te njegov kip.

Tablica 4. Asocijacije na pisca Marina Držića (N = 187)

ASOCIJACIJE	N (%)
ŠKOLA	32 (17,1 %)
KAZALIŠTE	27 (14,4 %)
DUBROVNIK	27 (14,4 %)
KNJIŽEVNIK, PISAC	18 (9,6 %)
KIP	17 (9,1 %)
KNJIŽEVNOST	13 (7,0 %)
VIDRA	9 (4,8 %)
OSTALO (Skup, Dundo Maroje, Hrvatska, tezoro, mrtav, priče, ismijavanje publike, pjesme, duhovit, pametan, mudar, knjiga)	41 (21,9 %)
UKUPNO	187 (100,0 %)

Na pitanje *Što vas u Dubrovniku podsjeća na Držića?* učenicima je prva asocijacija uglavnom njegov kip, potom povezuju kip s kazalištem naglašavajući kako ono nosi ime i prezime našega velikog pisca, pisca komedija ili pisca smiješnih priča za izvođenje na pozornici. Poveznica su svakako i ustanove koje nose njegovo ime, osnovna škola, škola koju pohađa moj najbolji prijatelj, škola u kojoj često idemo igrati nogomet, kazalište i Dom Marina Držića ili, kako su učenici napisali, Držićeva kuća u Širokoj, Držićev muzej u Širokoj ulici. Ponekima je asocijacija Italija, a osobito ih je zainteresirala činjenica kako se Držićevi prvotisci čuvaju upravo u Italiji, u biblioteci Braidense. Podsjeća ih i na Onofrijevu fontanu jer se slika fontane nalazi na naslovnici knjige za djecu *Novela od Stanca*.

Razlike između učenika i učenica

Učenici i učenice uspoređeni su po karakteristikama vezanima za čitanje. Na pitanje *Volite li čitati?* pokazalo se da djevojčice češće iskazuju da vole čitati od dječaka, odnosno 53,9 % djevojčica kaže da voli čitati, u odnosu na 36,9 % dječaka koji iskazuju da vole čitati te je razlika statistički značajna ($hi^2 = 7,295$, $p < ,01$).

Također, učenici i učenice razlikuju se statistički značajno po tome kako doživljavaju čitanje ($hi^2 = 6,601$, $df = 2$, $p < ,05$). U skupini učenika njih 18,9 % čitanje doživljava kao opuštanje i razbibrigu, dok čitanje tako doživljava i 21,9 % učenica. Čitanje kao priliku za stjecanje novih znanja doživljava 29,5 % učenika i 42,2 % učenica, a kao nužno za obrazovanje doživljava ga 51,6 % učenika i 35,9 % učenica. Dakle, učenici češće doživljavaju čitanje kao obvezu, tj. kao nužno za obrazovanje, dok učenice češće doživljavaju čitanje kao mogućnost za stjecanje novih znanja, iz čega se može zaključiti da učenice čitanje više povezuju s pozitivnijim emocijama nego učenici (nužnost nasuprot prilici).

No, što se tiče učestalosti čitanja književne literature, nije nađena statistički značajna razlika između učenika i učenica ($hi^2 = 5,712$, $df = 4$, $p > ,05$). Većina učenika i učenica iskazuje da rijetko čita književnu literaturu (53,3 % učenika i 45,3 % učenica). Svaki dan čita je 3,3 % učenika i 2,3 % učenica. Više puta tjedno čita je 9,8 % učenika i 10,9 % učenica. Više puta mjesečno čita je 22,1 % učenika i 34,4 % učenica, a 11,5 % učenika i 7,0 % učenica nikad ne čita književnu literaturu.

Također, nije nađena statistički značajna razlika po spolu niti što se tiče učestalosti čitanja novina i časopisa ($hi^2 = 1,407$, $df = 4$, $p > ,05$). Većina učenika i učenica iskazuje da rijetko čita novine i časopise (44,3 % učenika i 39,8 % učenica). Svaki dan 3,3 % učenika i 3,9 % učenica čita novine i časopise. Više puta tjedno čita ih 10,7 % učenika i 11,7 % učenica. Više puta mjesečno čita ih 13,9 % učenika i 18,8 % učenica, a 27,9 % učenika i 25,8 % učenica nikad ne čita novine i časopise.

Isti rezultati dobiveni su i s čitanjem mrežnih novinskih izdanja i knjiga. Nije nađena statistički značajna razlika po spolu što se tiče učestalosti čitanja mrežnih novinskih izdanja i knjiga ($hi^2 = 0,841$, $df = 4$, $p >$

,05), a većina učenika i učenica iskazuje da rijetko čita mrežna novinska izdanja i knjige (45,9 % učenika i 42,2 % učenica). Svaki dan 6,6 % učenika i 7,8 % učenica čita mrežna novinska izdanja i knjige. Više puta tjedno čita ih 13,1 % učenika i 13,3 % učenica. Više puta mjesečno čita ih 19,7 % učenika i 23,4 % učenica, a 14,8 % učenika i 13,3 % učenica nikad ne čita mrežna novinska izdanja i knjige.

Na pitanje *Koliko si knjiga pročitao/la prošle godine?* također nije bilo statistički značajne razlike između učenika i učenica ($hi^2 = 5,086$, $df = 4$, $p > ,05$). Da nije pročitao nijednu knjigu, kaže 4,1 % učenika i 1,6 % učenica. Do tri knjige pročitao je 15,6 % učenika i 10,2 % učenica. Da je pročitao do šest knjiga, kaže 24,6 % učenika i 24,2 % učenica. Nadalje, 32,8 % učenika i 31,2 % učenica kaže da je pročitao do deset knjiga prošle godine, a 23,0 % učenika i 32,8 % učenica kaže da je prošle godine pročitao više od deset knjiga.

Između učenika i učenica nije bilo statistički značajne razlike niti u vrsti književnih djela koja čitaju ($hi^2 = 3,921$, $df = 3$, $p > ,05$). I jedni i drugi najčešće čitaju romane (70,5 % učenika i 78,1 % učenica), manji dio pripovijetke (18,9 % učenika i 15,6 % učenica) te najmanji dio čita poeziju (10,7 % učenika i 5,5 % učenica).

No, vezano za teme koje vole čitati, pokazala se statistički značajna razlika između učenika i učenica ($hi^2 = 33,376$, $df = 7$, $p < ,001$). Iz Tablice 5 vidljivo je da učenice više vole čitati ljubavne teme (27,8 % *vs.* 6,0 %), dok učenike više zanimaju povijesne i pustolovne teme (14,5 % *vs.* 5,6 % odnosno 55,6 % *vs.* 39,7 %).

Tablica 5. Teme koje vole čitati dječaci i djevojčice

TEMA	UČENICI N (%)	UČENICE N (%)
Ljubavne	7 (6,0 %)	35 (27,8 %)
Povijesne	17 (14,5 %)	7 (5,6 %)
Pustolovne	65 (55,6 %)	50 (39,7 %)
kriminalističke, triler	12 (10,3 %)	13 (10,3 %)
Fantastične	4 (3,4 %)	8 (6,3 %)
humoristične, drama	2 (1,7 %)	6 (4,8 %)
više tema	3 (2,6 %)	6 (4,8 %)
ostalo (sport, ratni zločini, strip)	7 (6,0 %)	1 (0,8 %)
UKUPNO	117 (100 %)	126 (100 %)

Između učenika i učenica također nije bilo statistički značajne razlike ni u tome jesu li pročitali neko djelo Marina Držića ($hi^2 = 0,002$, $df = 1$, $p > ,05$). Većina učenika (61,5 %) i većina učenica (61,7 %) nije pročitala niti jedno djelo Marina Držića.

Između učenika i učenica također nije bilo statistički značajne razlike ni u tome koje djelo Marina Držića navode da su pročitali ($hi^2 = 9,308$, $df = 8$, $p > ,05$). I učenici i učenice (od 38,5 % koji su čitali Držića) najčešće navode da su pročitali djelo *Dundo Maroje* (38,6 % dječaka i 23,4 % djevojčica), *Skup* (50,0 % dječaka i 46,8 % djevojčica), dok su sva druga djela znatno rjeđe navedena.

Što se tiče najdražih likova iz Držićevih djela, rezultati pokazuju da također nema statistički značajne razlike između učenika i učenica ($hi^2 = 3,208$, $df = 4$, $p > ,05$). U grupi onih koji su naveli najdraži lik, i učenici i učenice najčešće navode Dunda Maroja (55,4 % učenika i 52,5 % učenica), a zatim navode Skupa (33,7 % učenika i 40,0 % učenica). Sa znatno manjom učestalošću navodi se Pomet (9,8 % dječaka i 6,2 % djevojčica) te samo jedan dječak navodi *tezoro* kao najdraži lik i jedna djevojčica Andrijanu kao najdraži lik.

Vezano za doživljavanje Marina Držića aktualnim piscem i u današnje doba, nije bilo statistički značajne razlike između učenika i učenica

($h^2 = 1,571$, $df = 1$, $p > ,05$). Oko polovine učenika i učenica smatra da je aktualan, odnosno da nije aktualan. Naime, da je aktualan, smatra 59,2 % učenika i 51,2 % učenica.

Rasprava

U raspravi nastojat ćemo usporediti rezultate našega istraživanja s dosad nama dostupnim provedenim istraživanjima o čitanju učenika osnovnih škola, njihovim navikama i odnosu prema knjizi. Čitanje je „još od davnina umjetnost riječi i mogućnost razgovora o ljudskim mogućnostima zasnovanima na čitanju, kao i mogućnost razgovora o vlastitoj kulturi i o stranim kulturama, predstavljala je izvor užitka za vrijeme čitanja i za vrijeme razgovora te važnu kohezivnu društvenu sponu“ (Grosman, 2013, p. 89).

Zadaća je ovoga istraživanja bila prikupiti podatke o čitateljskim navikama učenika, njihovim stavovima prema čitanju, knjizi i Marinu Držiću. S obzirom na to da nisu ispitani svi učenici viših razreda svih osnovnih škola u Dubrovniku, nego isključivo 0,14 % od ukupnoga broja učenika viših razreda, podatci se ne bi trebali promatrati kao mjerodavan opis stavova svih učenika viših razreda osnovnih škola.

Naše istraživanje provedeno u 6. i 7. razredima više osnovnih škola u Dubrovniku pokazalo je kako 45,6 % ispitanika voli, a 54,4 % ispitanika ne voli čitati te pritom nisu uočene značajne razlike u odnosu na dob ispitanika. No, rezultati pokazuju značajnu razliku u odnosu na spol te većina (53,9 %) djevojčica kaže da voli čitati, u odnosu na 36,9 % dječaka koji vole čitati. Rezultati istraživanja (Kružić, 2016) provedeni u 4., 6. i 8. razredu OŠ Zvonka Cara u Crikvenici ukazuju na to da većina učenika ipak čita zato što voli, a pritom valja istaknuti da se 45 % ispitanika izjasnilo da čitaju jer moraju, što se odnosi na obvezu čitanja lektire. U prikazu rezultata nije prikazano ima li razlika između učenika i učenica. Vejić (2020) je, provevši istraživanje u OŠ Petra Zrinskoga u Zagrebu na skupini učenika od 5. do 8. razreda, došla do rezultata kako većina učenika voli čitati (tek 12,15 % izjasnilo se da ne vole čitati), a 18,06 % učenika izjasnilo se da čitaju jedino ono što moraju za školu. Pritom je

uočeno kako djevojčice više vole čitati (26,24 %) od dječaka (15,07 %), dok dječaci (22,60 %) više čitaju samo ono što moraju, za razliku od djevojčica (13,48 %). Do sličnih rezultata došli smo i u našem istraživanju uvidjevši da učenice imaju pozitivniji stav prema čitanju od učenika koji su se izjasnili u većem postotku da čitaju jer moraju. Zanimalo nas je i koliko knjiga učenici prosječno pročitaju godišnje. Rezultati pokazuju da je njih 12,8 % pročitao do tri knjige, 24,4 % pročitao je do šest knjiga, 32,0 % pročitao je do deset knjiga i njih 28,0 % pročitao je više od deset knjiga. Nije bilo značajnijih statističkih razlika između učenika i učenica, dok je, primjerice, Kružić (2016) zanimalo koliko učenici mjesečno čitaju te bilježi kako čak 64 % ispitanika pročitao najmanje jednu knjigu mjesečno, 22 % ispitanika čita dvije do tri knjige mjesečno, 5 % pročitao više od tri knjige mjesečno i 9 % ispitanika navelo je da uopće ne čitaju. Navedeni rezultati potiču na promišljanje kako učenike motivirati na više čitanja te kako im ukazati na sve dobrobiti koje ono donosi. No, istraživanja provedena u različitim srednjim školama, Alinčić (2016)⁷, Petrović (2016)⁸, Konsuo⁹ (2018), pokazuju kako većina učenika čita lektire, shvaćajući dobrobiti koje čitanje pruža, no ukupan broj knjiga koje učenici pročitaju nije velik.

⁷ Alinčić (2016) je za svoj diplomski rad provela istraživanje te ustvrdila kako je od 53 ispitanika njih 38 % pročitao sve ili gotovo sve lektire, dok je njih 36 % pročitao manje od polovice propisanih lektirnih djela. Ujedno ističe da ne postoji niti prevelika razlika u čitanju broja lektirnih djela između učenika i učenica. Više u Alinčić (2016).

⁸ Petrović (2016) je u istraživanju za svoj diplomski rad, provedenom u Upravnoj, Jezičnoj i Općoj gimnaziji na uzorku od 1075 učenika, došla do rezultata kako više od polovice učenika svih triju škola pročitao, osim lektira, barem jednu knjigu godišnje te kako u čitanju prevladavaju učenice jezične gimnazije, među njima je i najviše onih koje pročitaju više od šest knjiga godišnje. Više u Petrović (2016).

⁹ Konsuo (2018) za potrebe pisanja diplomskoga rada provodi istraživanje u XII. gimnaziji i Školi za medicinske sestre na uzorku od 175 učenika. Rezultati pokazuju kako čak 6 % ispitanika nije pročitao nijednu knjigu tijekom prošle godine, 20 % njih pročitao je do tri knjige, a 17 % ispitanika odgovorilo je da su pročitao do šest knjiga. Tijekom prošle godine do deset knjiga pročitao je 27 % ispitanika, a njih 31 % (N = 54) pročitao je više od deset knjiga. Više u Konsuo (2018).

Što se tiče vrste književnih djela i tema koje zanimaju učenike osnovnih škola, uočili smo da se većina učenika izjašnjava da čitaju romane (74,4 %) i pripovijetke (17,2 %), najmanje ih je zainteresirano za poeziju (8,0 %) te najviše vole čitati djela pustolovne tematike (47,3 %). Nema značajnije razlike između učenika i učenica pri izjašnjavanju koju vrstu književnih djela vole čitati, no uočena je statistički značajna razlika između učenika i učenica ($h^2 = 33,376$, $df = 7$, $p < ,001$) kada je riječ o temama o kojima vole čitati. Učenice više vole čitati ljubavne teme od učenika (27,8 % vs. 6,0 %), dok učenike više zanimaju povijesne i pustolovne teme od učenica (14,5 % vs. 5,6 % odnosno 55,6 % vs. 39,7 %). Kružić (2016) u svome istraživanju na pitanje o omiljenim vrstama knjiga saznaje da su najzastupljeniji dječji romani (28 %) i stripovi (13 %), pri čemu je kod pojedinih ispitanika strip bio i jedini odgovor. Upravo je strip forma za kojom su značajan interes pokazali i učenici dubrovačkih osnovnih škola, i to na primjeru Držićeve *Novele od Stanca* koju učenici u našem istraživanju navode kako su je čitali te na radionicama koje su se provodile u osnovnim školama navode kako su je posudili u školskim knjižnicama i pročitali je ili samo prelistali. Kružić (2016) navodi kako ostatak ispitanika čita bajke, kriminalističke, avanturističke i ljubavne romane, a čak 26 % ispitanika izjasnilo se da čitaju nešto drugo. Vejić (2020) u rezultatima navodi kako se učenici izjašnjavaju da najviše vole knjige s elementima fantastike (22,57 %), avanturističke knjige (35,61 %) te stripove (38,66 %), s tim da također uočava određenu razliku između učenika i učenica. Naime, dječaci vole knjige povijesnoga sadržaja, a djevojčice više biraju knjige u obliku dnevnika i ljubavne tematike. Sličnosti u odnosu na vrstu djela i temu uočene su u navedenim istraživanjima.

Kada je riječ o stavovima učenika o Marinu Držiću i njegovim djelima, između učenika i učenica nije bilo statistički značajne razlike ni u tome jesu li pročitali neko djelo Marina Držića te očekivano, s obzirom na to da je Držić u popisu lektire u srednjim školama, većina učenika osnovnih škola nije pročitala niti jedno djelo Marina Držića. No, ono na što valja usmjeriti pozornost svakako je doživljaj Držića kao aktualna pisca, koji nije zadovoljavajući, jer ga samo polovica učenika smatra aktualnim (bez značajnije statističke razlike između učenika i učenica). Ne

smatramo da učenici osnovnih škola samostalno mogu ili trebaju čitati Držićeva djela, no smatramo kako osnovne škole (radionice koje se provode u školama, knjižnicama ili Domu Marina Držića) mogu i trebaju biti mjesto upoznavanja s Držićem, njegovim komedijama i stvaranjem pozitivnih stavova i odnosa prema velikanu hrvatske komediografije. Primjer dobre prakse opisan je u stručnome radu Vinšek (2022) koja u svojoj školi povremeno organizira večernje čitanje naziva *Bajkovita večer u učionici* kako bi motivirala učenike na čitanje. Izazov je motivirati mlade na čitanje, stoga je pojačan trud učitelja, nastavnika i svih sudionika obrazovno-odgojnih ustanova poželjan jer uvelike može pridonijeti stvaranju pozitivna čitateljskog okružja i stvaranju ljubitelja knjige i čitanja.

Zaključak

Nužno je osvijestiti važnost vještine čitanja i poticati učenike na otkrivanje svijeta knjige i pisane riječi. Premda je danas zastupljeno stajalište kako je teško čitati književne klasike, potrebno je pronaći način kako ponuditi književnost kao nešto što mlađoj čitateljskoj publici može biti zanimljivo i poticajno. Ovim istraživanjem uočili smo da postoji podjednaka podjela među učenicima u sklonosti prema čitanju, pri čemu djevojčice nešto više uživaju u čitanju od dječaka. Iako većina učenika nije upoznata s djelima Marina Držića, oni koji su ih čitali najčešće se susreću s komedijama *Dundo Maroje* i *Skup*. S obzirom na to da su naši ispitanici učenici osnovnih škola u Dubrovniku, upoznatost s Držićem trebala bi biti veća jer mnoge važne ustanove nose ime velikana hrvatske komediografije, a i kip Marina Držića ispred kazališta koje nosi njegovo ime nalazi se u jezgri grada. Držić je duboko uronjen u dubrovačku i hrvatsku književnu i kulturnu baštinu. Radionice koje provodi Dom Marina Držića nastoje ukazati na svezvremenske i dandanas aktualne teme koje se čitanjem pronalaze u Držićevim komedijama, a koje bi učenike i danas mogle zainteresirati (osobito valja istaknuti strip-izdanja koja potpomažu shvaćanje teksta, a zbog zanimljiva slikovnog medija učenicima su privlačnija i zanimljivija). Unatoč izazovima današnjega

modernog digitalnog svijeta, postoji potencijal za razvijanje ljubavi prema čitanju kod mladih, osobito ako im se omogući pristup književnim djelima kroz kreativne i interaktivne metode poučavanja.

Literatura

- Alinčić, D. (2016). *Stavovi o lektiri i čitalačke navike srednjoškolarca* [Diploma thesis, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences]. DARHIV. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/8607>
- Cline, F., Johnstone, C., & King, T. (2006). *Focus group reactions to three definitions of reading (as originally developed in support of NARAP goal 1)*. National Accessible Reading Assessment Projects.
- Culler, J. D. (1991). *O dekonstrukciji: Teorija i kritika poslije strukturalizma* (S. Čerlek, prev.). Globus. (Izvorno objavljeno 1982.)
- Grabe, W., & Stoller, F. L. (2002). *Teaching and researching reading*. Pearson Education.
- Grosman, M. (2013). Čitatelji i književnost u 21. stoljeću. In M. Mićanović (Ur.), *Čitanje za školu i život – IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika* (pp. 76–89). Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Jelaska, Z., & suradnici. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Hrvatska Sveučilišna naklada.
- Kolić-Vehovec, S. (2013). Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja. In M. Mićanović (Ur.), *Čitanje za školu i život* (pp. 23–32). Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Konsuo, M. (2018). *Upotreba strategija čitanja učenika srednjih škola gimnazijskog i strukovnog programa* [Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:731827>
- Kružić, K. (2016). *Čitalačke navike učenika u osnovnoj i srednjoj školi* [Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet].

- Lukica, I. (2017). *Učinak poučavanja strategija čitanja na čitanje s razumijevanjem u pravnom engleskom kao stranom jeziku struke* [Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet]. DARHIV. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/8939/1/Doktor-ski%20rad%20Ivana%20>
- Manguel, A. (2001). *Povijest čitanja*. Prometej.
- Mikić, M. (2020). *Čitateljske navike, potrebe i interesi učenika Gimnazije A.G. Matoša u Đakovu* [Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku Filozofski fakultet]. Institucionalni repozitorij Filozofskog fakulteta u Osijeku. <https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:5295>
- Peti-Stantić, A., & Stantić, M. (2009). *Užitak čitanja: Intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba*. CROSBİ. <https://www.bib.irb.hr:8443/444350>
- Petrović, I. (2016). *Učenički stavovi o lektiri: Čitateljske navike, recepcija lektirnih djela i odnos prema nastavi lektire zagrebačkih srednjoškolaca* [Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet].
- Vejić, J. (2020). *Čitalačke navike učenika – Istraživanje u OŠ Petra Zrinskog o čitalačkim navikama učenika*. OŠ Petra Zrinskog. <http://os-pzrinskog-zg.skole.hr/>
- Vinšek, K. (2022). Poticanje čitanja. *Varaždinski učitelj*, 5(8), 170–179. <https://hrcak.srce.hr/266242>
- Visinko, K. (2014). *Čitanje - poučavanje i učenje*. Školska knjiga.

Izvori

- Dom Marina Držića. Prisljupljeno 1. X. 2024. na <https://muzej-marindržic.eu/>.
- Državni zavod za statistiku. Pristupljeno 1.X.2024. na <https://dzs.gov.hr/vijesti/kontinuiran-rast-udjela-visokoobrazovanog-stanovnistva/1594>.